

כ"ז באב, תשע"ח, 8.8.2018

גיליון מס' 622

פרשת ראה

הישר והטוב, הטוב והישר

מאת הרב מרדכי ורדי, ראש צורים

בפרשת ואתחנן ובפרשת ראה מופיע ביטוי הכולל יחד שני ביטויים – **הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב** (ויח) או **הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר** (יב,כח). הפסוקים בו מופיעים הביטויים האלה מכוונים אותנו לשתי מערכות מוסר שצריכות להשתלב בדרך החיים שלנו – הישר והטוב. אני מבקש להיעזר בפירושו הרש"ר הירש כדי להעמיק בעניין הזה:

עשיית 'הישר והטוב בעיני ה'" תהיה הכלל המנחה את מעשנו, ואמרו חכמים שעקרון זה **מוסיף** על דרישות התורה ביחס להתנהגותנו החברתית. אין די שנקיים את דרישות הצדק והחובה האמורות בתורה בפירוש, אלא עלינו לנהוג על פי הרעיון הכללי של הישר והטוב, כפי שהוא נלמד מדיני התורה. עקרון זה מורה שעלינו לוותר על זכות המגיעה לנו, אם הרווח שאנחנו מוותרים עליו הוא קטן בהרבה מן הרווח שהשני יזכה בו על ידי הוויתור שלנו... **הטוב' מוסיף כאן על 'הישר' ומשנה את עשייתו**. בעשותך את 'הישר' התחשב ב'טוב' הנעלה יותר. 'ישר' הוא המגיע בדין, הוא נקי מעוולה. 'טוב' הוא כל מטרה חיובית שקידומה מתאים לרצון ה'. וזהו אפוא הכלל האמור כאן: אפילו הדבר מגיע לך בדין, ווותר עליו למען מטרה חיובית טובה, נעלה יותר.... אהבת השלום היא ה'טוב' המשנה את אופן עשיית ה'ישר'.

על פי רש"ר הירש חוקי הצדק והמשפט אינם יכולים לכלול את כל ערכי המוסר. המוסר כולל בתוכו אזורים שהצדק והמשפט אינם יכולים לכסות. לכן נדרש גם הטוב שאיננו נכלל בחוקים הוא מושג באמצעות השכל הישר והרגש הבריא של שיקול הדעת בנתונים מסויימים. פעם שאלתי את השופט יעקב בזק איך הוא מפרש את הפסוק "**מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שְׁמָה הַרְשָׁע וּמְקוֹם הַצְּדָק שְׁמָה הַרְשָׁע**". והוא ענה לי שהמשפט פועל לפי חוקים כלליים ועקרוניים, אשר לפעמים בהקשרים ובתנאים מסויימים המערכת כמערכת עיוורת פוגעת בערכי המוסר, במקרה ספציפי כזה או אחר. בהמשך לדבריו בנידון דידן: הפסוק המוסיף גם את "הטוב" אל תוך המשוואה מתקן את העוול האפשרי הגנוז במערכת ה"ישר".

רש"ר הירש גם מסב את תשומת הלב להיפוך הסדר שבין הטוב והישר בפרשתנו לעומת הפסוק: "**שָׁמַר וְשָׁמְעָתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְנֶךָ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבִנְיָךָ אַחֲרָיֶךָ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ**". הוא לומד מכאן שה'ישר' משנה את אופן עשיית 'הטוב', דהיינו:

”עשה את הטוב רק 'בדרך הישר'. לעולם אל תקדש המטרה את האמצעים, ואל תשאף אל הטוב באמצעים 'לא ישרים'.”

והוא מוסיף את הכלל הראוי להתנהגות לכל אדם שומר מצוות:

גם הטוב בעיני שמים ייעשה כך שהוא יהיה ישר גם בעיני אדם. כעין זה מאמרו של רבי: 'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם' [אבות, ב, א].
”תחילה עלינו לדאוג לכך שמעשינו יהיו ראויים לשבח כשהם לעצמם, אולם עם זאת עלינו להתחשב גם בדעת הבריות.

בין הישר והטוב יש יחסי גומלין בתוך נפשו של האדם המוסרי, ומתוך ביסוס ההרמוניה ובמיזוג בין שני הערכים הללו צומחת האישיות המוסרית והחברה המוסרית.

במובן הקהילתי ראוי שתהיה לנו מודעות למבט הרחב של חיי התורה והמוסר. יש לשים לב ומאמץ של רגישות לתביעת המוסר הכפולה, גם במסגרת האישית, גם במסגרת המשפחתית וגם במסגרת הקהילתית והלאומית. כל אלה יקדמו אותנו אל החזון של 'אור לגויים'.

הרב מרדכי ורדי רב קיבוץ ראש צורים. בן 60 נשוי לפזית ולהם 7 ילדים. למד בכרם ביבנה, עמרת כהנים, מרכז הרב. לימד ב"שנ"צ, ובישיבת ההסדר במעלות. בעל תואר ראשון בהוראת תושב"ע ותנ"ך, תואר שני בקולנוע מטעם אוניברסיטת תל אביב. משלב בימוי והפקה לקולנוע וחבר הנהלת ביה"ס לקולנוע מעלה. יחד עם עבודת רבנות ולימוד תורה.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום [unsubscribe](mailto:unsubscribe@kdati.org.il) בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il